

האם הפטע שומר שבת? ... האם יש להסכים עם הסנדלר האיטלקי לובא, שלאחר שסרם את ענמנו, צלב את עצמו?

הדמויות החיות בשולי האינסוף של בקט, ומתוארות כנפשויות שאותן נושאת האנושות כולה, הן הצגת תכלית סיפוריות צינית וסאטירית. גיבורי בקט מלגלים על שיחות רצינית, ומתגרדים במכאוביהם. ביקורת מקימת שפורטמו על מולו בעיתונות העיון על שקידה של מבקרים וסדרים להוכיח את בקיאותם בהוויתו של עולם, תוך הדגשת אטימותם למתרחש. או לצורך להתרחש, בספרות העברית החדשה, עד שזומה כי עקרונות הסאטירי והסרקואם של סיפורת המחצית השנייה של המאה ה-20 הודתה מבעד למבקרים אלה כקריטינג'טנג, מבלי להותיר בהם עיקבות או רשמים כלשהם.

עכשיו, עם הופעת מולו בעיברית, ניתן יהיה לעקוב בעיניים אובייקטיביות אחר השפעתו של סמואל בקט על הפרובינציה התרבותית כאן. כפי שאי-היננה קאפס בולטת ביצירות חלק מסופרי "דור-הפלאח", ו"דור-המדניה" בנוסחה של יוסף ק. לועס פלאפל ופסיתה, לובש מינסטיחאקי וכובע טמבל. כמו מכתביו של הרצוג לסול בל, ותמונת מכוכב הלכת של מד טאמלר שזותוירו פצעי ראיי עמוקים בסיפורת העיברית, ודאי נזכה בקרוב למאמץ קולקטיבי בלתי-נלאה, מצידה של סיפורתנו, ליצור כל-כאן עמוקים בסיפורת העיברית, ודאי נזכה בקרוב למאמץ קולקטיבי בלתי-נלאה, מצידה של סיפורתנו, ליצור כל-מיני "מלואים" מקומיים, אלא שגם אלה יהיו סטריים, ללא עיברית תרבותית, בעיות המיון שלהם יסבלו מצנזור הרעצמית של המחברים, והתוצרה-הסופי יראה כמו הגולס-מפראג רוכב על טאנק.

כאן המקום לציין, כי בשנות החמישים וראשית השישים נעשו בארץ כמה ניסיונות של לתיבת סיפורת סאטירית, אירונית ואבסורדית, תוך שחיסת פרות קדור שורת. אלא שניסיונות אלה זוכאו על-ידי המינסד-הסיפורי תי ה"אינטלקטואלי" ואניג'ה-טעם, שיתכן כי הביא באני נותו לשיחית הסיפורת בארץ, ולהישארותה במיסגרות מנוונות של סיפורת שאבד עליה הכלח. לסופרים "אינטל-סואלים" המעלים גיריה בלילות-שבת על מולו, ומתחילים בשבת ליצור את דיוקנו המקומי, לא נותר אלא לצטט מדבריו של מוראן, האומר: "...באשר עוד הייתי מגולה למשען ובבושם, הווי לי ידיום לבנות ורבות של אינטלקט מואל... הסיפורת-העיברית עודנה מגולחת למשעי ומבור שמת, וידיה לבנות ורכות, והיא אפילו לא אינטלקטואלית.

והתברות לקבוע קריטריונים ברורים לפיהם יחולקו תמיכות ומענקים. הוועדה מצפה שמשרד-החינוך ינית בפניה את המלצותיה בעוד ארבעה חודשים בדיוק.

החאן-טאריש הירושלמי

פיוטר דוסטויבסקי, סופר רוסי אלמוני, חיבר את סיפורו האידיוט במאה שעברה ברוסיה הצארית. שעה שטרם על עלי-הגהגה של סיפורו, ראה בעיני רוחו את היום שבו תיגאל יצירתו הלא-נודעת בירושלים, על-ידי המחזאי הישראלי המהולל אילן רונן, שזכה כבר לעבד את הספר האידיוט ונשכח מילכוד *22. דוסטויבסקי שאף לראות המחזה זו על קרשי להקת החאן הירושלמי.

ואכן, משאת-נפש זו של דוסטויבסקי, מתגשמת מזה כמה שבועות על במה מסתובבת, שהוקמה במיוחד עבור מחזה זה. עלייתם של שחקני להקת החאן מדי-ערב על הבמה המסתובבת, מוכיחה שבירושלים קיימת דחית חוקי המשיכה של כדור-הארץ, כך שהכושר הצנטריפוגאלי אינו חל על הבמה-המסתובבת של החאן, והצגת האידיוט אינה מעופפת לא מחוץ לתחום הסיכוב הצנטריפוגאלי של הבמה המסתובבת. העם-היושבי-בצינור ובתל-אביב אלה הם תאודדע להצגה זו, אילמלא יומרתיה של הטלוויזיה-הישראלית, להביא למשלמי הציינה-אגדה מדי יום שיש ב"יומן האירועים השבועי", קטע כלשהו הן בחצי-התרבות.

אלא שבין גירסת האידיוט של אילן רונן לבין הרבות, קיים מרחק של שנות-אור. גם הכתב שהכין את הכתבה, לא טען שההצגה היא תרבות, וגם צילומים בגוף הכתבה לא בלטו בשמץ של תרבות. אך במקום תרבות הביא הכתב הזרין את מנהל-הלהקה, ואת מחזיו של דוסטויבסקי, ואיפשר להם לאיים בחוסר-תרבות על ציבור משלמי-המיסים ולבשר, כי בימים אלה של קיצוץ תקציבים וכו', אם לא יבססו את להקתם (המסובדת כבר בכמה מאות אלפי לירות) הם יפרקו אותה.

זו הייתה פנייה ביריונית, חסרת-תקדים אפילו במיסגרות התיאטרון-הישראלי, שהביריונות היא אחת מסימניה-התאגוד של בעירי-התרבות אלה היתה כי ירושלים ראויה לתיאטרון-רפרטוארי (הכוונה לתיאטרון המעלה רפרטואר דומה לזה של הבמה והקאמרי וסופג הפסדים וסובסידיות בדומה להם) ואם לא, ירושלים לא תהיה על מפת התיאטרון המסובסדים. מנהל-הלהקה, המופקד על כספי משלמי המיסים, הודיע בענות-מצח כי הוא השקיע בהצגת האידיוט את כל משאבי להקת החאן, כאמצעי-לחץ להשגת המטרה הקדושה של הכנסת ירושלים למפת התיאטרון-הרפרטוארי-המסובסד.

כתב-הטלוויזיה הוריו לא טרח כלל לבדוק את העובדות-האמנותיות, במתכוון או שלא במתכוון, והחטיא את המטרה, הוא לא ציין ששמה של להקת החאן עלה באחרונה בוועדת-החינוך של הכנסת, על אי-פירסום מיכרו למישרת מנהל-אמנותי **, על שאלות הנשאלות מטעם אנשי-התיאטרון לפרט כמות המודעות שמפרסמת להקת זו בעיתונות היומית (שעה שגדולי התיאטרונים מפרסמים הצגות במודעות משותפות, מפרסמת להקת החאן מודעות בשטח העולה בהיקפו על זה של כל התיאטרונות גס-יחד), והשאלה החשובה ביותר היא: הרפרטואר הדליל של להקה זו.

צחוק הגורל הוא, שמנהלי החאן הירושלמי, מודעים לשיטה, והשיטה היא פשוטה: אם אתה צועק ומאיים — אתה מקבל — והם יקבלו, מפני שהם מאיימים.

* מילבד גירסתו המקורית של אילן רונן למילכוד 22, מצוייה גירסה נוספת לתיאטרון, פרי-עטו של מחבר מילכוד 22 יוזף הלר, הקרויה, "אנו הפצננו את הגיהנום, החדש".

** המנהל-האמנותי האחרון בעל-הכיסורים היה הבמאי מייקל אלפרדט, שהועבד ויוד תן הארץ, אלפרדט היה זה שהעלה, בעזרת רעיונותיו התיאטרוניים, את שם להקת החאן לכותרות, ומאז הטבחנו בו להקת איברה על מחזיונותה.

תובעים את המניע להם. כן, משנייה עד השטע ועד לצהריים, פה הקטע המסוכן. אבל לקראת הצהריים הם ושבים ושוכר, הנוקמים והנטורים שבניהם מתצרים הם ושבים לכתיהם. לא הכל מיעולם אבל עבודה מוכה עשאו, היו כמה ניצולים, אבל הם אינם מסוכנים, כל איש ואיש מנה את עכבריו... מולו מרועה על שהממנים עליו לא אילפרו כדרך בתי-אולפנה אנגליים ידעיים: ...שכן זה היה מאפשר לי טרם שאני מפגין כפרה-כמה וכמה הרגלים הנוכעים אך ורק מהנצת הגוף, כגוף, היסטט באף, נידוד כביצים! קינחו בשוול והשתנה בהליכה... "התרבות" וכל הכרוך בה, מהווים מטרה לחיצו השנונים: ...וראים שפעם התעניינתי באסטרונומיה. אני לא מכחיש, אחר כך הניצוליה הענפיה לי התכת זמן. אחר כך האנתרופולוגיה בלבדה לי קצת בבריצים, ותרבות אחרות כגון הפסיכיאטריה, שכן כרוכות בה ולא כרוכות ושבו כרוכות, הכל לפי התגלות האחרונות. מה שאהבתי באנתרופולוגיה היתה ערצמת השלייה שלה, להיטומה להגדיר את האדם, כהגדרת האלהים, על דרך השלילה... השקפתו של מוראן על "התרבות" זה, והוא מספר על בנו: ...אמרת כי שיה היה מספר חוק בהיסטוריה ובגיאוגרפיה. מפני למדתי שקודמם שוכנת על גדות הבאסיס... ומעבר לתרבות, מצוי הזילול בערכי-החסד הנוצריים: כשעבודת פוציאליות תקועות לכך משנה כדי עבודת תפארה, הינם אין כסף, לדידו זה ארכסטיה, ואתם יכולים להירטע לכך כמה שתרצו. ממילא הן ירדפו אתכם עד כעון האחרונה, עם סם הקאה ביר. חיל הישע אינו ערך מהו. לא אין דבר העומד בפני נמילות השרי, לפי מוסף ידעתי. מטרים את הראש, פושטים זוג ידיים הימיות ומפרסמות ואמרים תודה, תודה נגרת, תודה נגרת טובה...

ערכי הצינור והתרבות-המערבית, הנם מטרה ברורה יותר מאשר תופת הבדידות של בן המאה ה-20, בעיני בקט, וגיבורו מוראן השואל, בתום הרפתקותיו, את השאלות אמינות שלו: ...מה ערכה של התיאוריה המיוענת כי תוהי לא יצאה מצלעו של אדם, אלא מגידול שמומן הרגל (תחת)? האם הנחש זוחל על גחונו, או כפי שקבע קובקובסקי, הולך קופץ? האם מריה היתה, בדרך האון, כמענתם של אגונפטי הקדוש וארובא? ... מה להישרב על שכרעתם של הארזים, הנאמרת כשרד ימן מנחת על שרירי הקדושים ויד שפאל על אבר הזכרות?...

בחדש

יחידת-הסיפורת פרוזה בעריכתו של יוסי קריים (7500 עותקים לחוברת) עומד לערוך מבצע חסרת-תקדים בתולדות עיתונות-הסיפורת-העברית. גליון 12 של הירחון, העומד להתפרסם בחודש הבא, ובו סכסכים של יוסף מונדי, מירד שיר, וינה יודק, משה בן-שאוף, עמוס קינן ואחרים, יופץ במהדורה בת עשרות אלפי עותקים, במפעלי-תעשייה, יחידות צה"ל, אוניברסיטאות, עירוניות-פיתוח וקבוצים • מוסף הסיפורת הבריטי טיימס ליטרארי סאפלאנט הקדיש את אחד מגליונותיו האחרונים למדור נרחב על הסיפורת-העברית (ראה תחזית: העולם הזה 2040) מלבד נוסח אנגלי מקוצר של מארן עם א.ב. יהושע שערבו עורכי כתבי-עת טיימ קריאה, מנחם פרי וניסים קלדרון, וארבעה שירים מאת יהודה עמיחי המתורגמים לאנגלית ע"י המשורר ביחד עם המשורר הבריטי החשוב טר יין, מוצגת הסיפורת העברית בשדיפות פלאקאטית. היועצם-הישראליים של טיימס ליטרארי סאפלאנט מתעלמים מהמתרחש בארץ ב20 השנה האחרונות. מגמה בלבית זו בולטת ברשימה ביקורתית, יזמרנית ורדודה, של עסקן-סיפורת-הפלמ"ח (ש'רני) ברמלי ככותבת, מורשת השירה העברית, מורשת המחזילה בח"נ בילליק ומסתיימת באמיר גלבוץ, המשורר הישראלי השני המיוצג בגליון, הוא ט. כרמי עצמו, ייצוג מתמיהה עבור משורר שמעודו לא נימנה עם הליגות הגבוהות של השירה העברית. בחירה זו מסבירה מדוע ניפקד בגליון זה מקומם של יוצרים כיונתן רטוש, נתן זך, דליה רביקוביץ, ואחרים שנתחמם על השירה העברית אינו מוטל בספק • משורר אחר ששמו מופיע באותיות קטנות בגליון הוא משה ר"ר, המוכר בידיעת כרוניקה כי במשך השבוע הראשון לחודש נובמבר 76, במסגרת אגודת "חייג שיר" הוא יקרא משיריו למחייגים לסלפון 01-387-4028. איזור חיוג וינגון. אותה ידיעה אינה מציינת כי משה דור מכהן כניספח-התרבות של ישראל באנגליה, ובי דומה לקודמיו במישרה זו, הוא דואג למני יתויו הוא ולא למניותה של הסיפורת העברית. פרט מרגש נוסף, זו הערה מטעם יועצי-העריכה הישראליים, הניספחת לראיון המתורגם עם א.ב. יהושע, הערה שמוטב להביאה במלוואה: ("Shock: The Palmach (I) companies" was the striking arm of the Jewish army. It was set up in 1941 and disbanded in 1948 to become part of the Haganah. The soldiers of the Palmach were regarded as heroic and idealistic figures • מסתבר כי ועדת החינוך-התרבות של הכנסת ערה למחזלי המוצעה לתרבות ולאמנות" בהנהלתה של הגב' לאה פורת ומתחילה לקבוע קווים והמלצות, שבקבותיהם תתגבש מדיניות מוגדרת ביחס לפעילות התרבותית-אמנותית הנתמכת. הוועדה חובעת ממשרד-החינוך

* שירות הקיים ברוב בירות העולם, ובו מחייגים טלפונית ומשוררים קוראים מ"שיריהם.

מהדריהן והוא שקרע בכחישת תענוג אפל ומחוספס... ובמחצית הלילה יוצאים מוראן ובנו ז'אק למסע-החיפושים אחר מולוי. מוראן מתחיל לחוש ברגלו, וזלחה את בנו המטומטם לרכוש לו אופניים. דומה שמוראן מתחיל להימנות למולוי יותר ויותר. קשה לו לנוע, רגלו כואבת עליו: ...למהפלתו בברך החילה לאצר העששית. היא לא היתה אדומה, אף לא נפוחה. שיהקתי בפיקת הברך. מוכיחה דגדגן. במשך כל הזמן הזה נשף בני כמי כלב ים... אחר-כך, באותו יער שבו סיים מולוי את נדודו, נותר מוראן לבדו, אחרי שבנו נטש אותו. המזון אולם, ודומה שאחוז בו טירוף: ...אכלתי פעמים אחדות. ניצלת את העבודה שהייתי סוף-סוף לבדי, ורק אלוהים עדי, ואינני. איתו רעיון עצמו צץ בוודאי בראשו של בני, והוא התעקב כדי לאנן. אני מקווה שזה גרם לו תענוג רב יותר משלי...

מוראן לבוש עכשיו כמו מולוי. הוא דומה לו יותר ויותר. מוראן אינו יודע אם ראה את מולוי, או לא, ואם הוא עצמו מולוי — או כפילו של מולוי. ואז פוגש בו שליחו של יורד, ומאמר לו כי שליחותו תמה, ועליו לשוב הביתה. מוראן שוב לביחו הגרום, ולעופותיו השחוטם, ומעלה על הכתב את דו"ח כשלונוותיו. מתאר את העולם-התחתון של הנכאים והמתייסרים, התופת והניוון של דרך חזרתו: ...ראעבור בשתיקה על האנשים הרשעים העל רוחות הרפאים שרצו למנוע ממני את שכינת הביטה, ככצוותי של ורדי... דומה שבתיאורים אלה מעלה בקט מפיו גופני רב לפאשיוס הגופני, לתרבות המערבית, שעל מסורתה עלה רקס מיפיו גופני זה, תוך שלילת ערכו של הברש כגוף וחיוק הרות. ומוראן מסיים את דו"חו: ...זה הוא שאמר לי לחיין את הדו"ח. האם פירשעו של דבר שאני רותר חופשי עכשיו? אני לא ידע. אני אלמד. ואז נכנסתי הביתה וכתיבתי. עכשיו הצתה. הגשם מצליף בשמשות. לא היתה חצות. לא ירד גשם.

ד. יוסף ק. לועס פלאפל בפיתה
מולו, בדומה ליצירות אחרות של סמואל בקט. מהווה סאטירה עוקצנית על ריקנות הערכים של המאה ה-20, תוך זילול בלתי-חידל בתרבות-המערבית כולה. ומלוי של דיעה יציבה על אפרוריות החיים: ...האנשים מתעדרים, רעניים וערניים, תאבי סדר, ירפי יצדק

דור דור וניספחיה

העומד להתפרסם בחודש הבא, ובו סכסכים של יוסף מונדי, מירד שיר, וינה יודק, משה בן-שאוף, עמוס קינן ואחרים, יופץ במהדורה בת עשרות אלפי עותקים, במפעלי-תעשייה, יחידות צה"ל, אוניברסיטאות, עירוניות-פיתוח וקבוצים • מוסף הסיפורת הבריטי טיימס ליטרארי סאפלאנט הקדיש את אחד מגליונותיו האחרונים למדור נרחב על הסיפורת-העברית (ראה תחזית: העולם הזה 2040) מלבד נוסח אנגלי מקוצר של מארן עם א.ב. יהושע שערבו עורכי כתבי-עת טיימ קריאה, מנחם פרי וניסים קלדרון, וארבעה שירים מאת יהודה עמיחי המתורגמים לאנגלית ע"י המשורר ביחד עם המשורר הבריטי החשוב טר יין, מוצגת הסיפורת העברית בשדיפות פלאקאטית. היועצם-הישראליים של טיימס ליטרארי סאפלאנט מתעלמים מהמתרחש בארץ ב20 השנה האחרונות. מגמה בלבית זו בולטת ברשימה ביקורתית, יזמרנית ורדודה, של עסקן-סיפורת-הפלמ"ח (ש'רני) ברמלי ככותבת, מורשת השירה העברית, מורשת המחזילה בח"נ בילליק ומסתיימת באמיר גלבוץ, המשורר הישראלי השני המיוצג בגליון, הוא ט. כרמי עצמו, ייצוג מתמיהה עבור משורר שמעודו לא נימנה עם הליגות הגבוהות של השירה העברית. בחירה זו מסבירה מדוע ניפקד בגליון זה מקומם של יוצרים כיונתן רטוש, נתן זך, דליה רביקוביץ, ואחרים שנתחמם על השירה העברית אינו מוטל בספק • משורר אחר ששמו מופיע באותיות קטנות בגליון הוא משה ר"ר, המוכר בידיעת כרוניקה כי במשך השבוע הראשון לחודש נובמבר 76, במסגרת אגודת "חייג שיר" הוא יקרא משיריו למחייגים לסלפון 01-387-4028. איזור חיוג וינגון. אותה ידיעה אינה מציינת כי משה דור מכהן כניספח-התרבות של ישראל באנגליה, ובי דומה לקודמיו במישרה זו, הוא דואג למני יתויו הוא ולא למניותה של הסיפורת העברית. פרט מרגש נוסף, זו הערה מטעם יועצי-העריכה הישראליים, הניספחת לראיון המתורגם עם א.ב. יהושע, הערה שמוטב להביאה במלוואה: ("Shock: The Palmach (I) companies" was the striking arm of the Jewish army. It was set up in 1941 and disbanded in 1948 to become part of the Haganah. The soldiers of the Palmach were regarded as heroic and idealistic figures • מסתבר כי ועדת החינוך-התרבות של הכנסת ערה למחזלי המוצעה לתרבות ולאמנות" בהנהלתה של הגב' לאה פורת ומתחילה לקבוע קווים והמלצות, שבקבותיהם תתגבש מדיניות מוגדרת ביחס לפעילות התרבותית-אמנותית הנתמכת. הוועדה חובעת ממשרד-החינוך

א.ב. יהושע
ראיון ב.ט.ג.ס.

